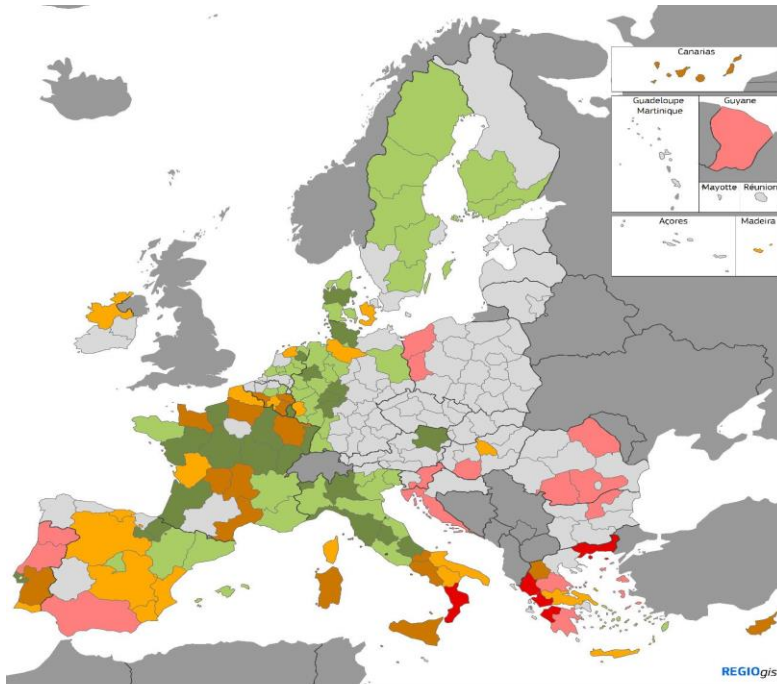

Αναζητώντας το Μέλλον του Χώρου της Ευρώπης

Παρουσίαση, ανάλυση και
σχολιασμός κειμένων πολιτικής
και θεωρητικής αρθρογραφίας

Λουδοβίκος Βασενχόβεν
Ομότιμος Καθηγητής ΕΜΠ
19 Οκτωβρίου 2023

Number of years in a development trap during 2001-2019 by level of GDP per head in 2000

GDP/head (index EU-27=100) vs. years

< 75%, 10-14 years 75 - 100%, 10-14 years > 100%, 10-14 years
< 75%, 15-19 years 75 - 100%, 15-19 years > 100%, 15-19 years

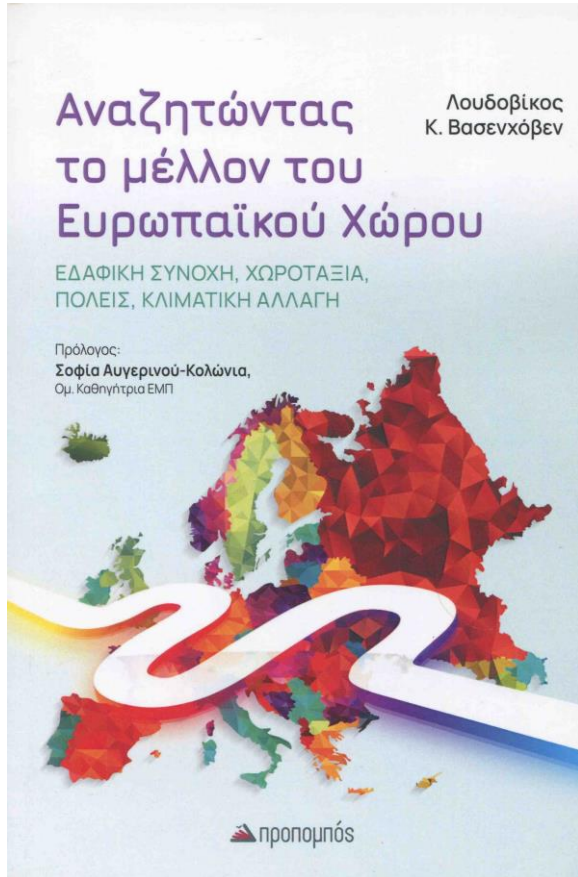
less than 10 years in a development trap

Six capital regions have been merged with the surrounding regions to limit distortions in the GDP/head values.
Source: DG REGIO calculations based on JRC and Eurostat data

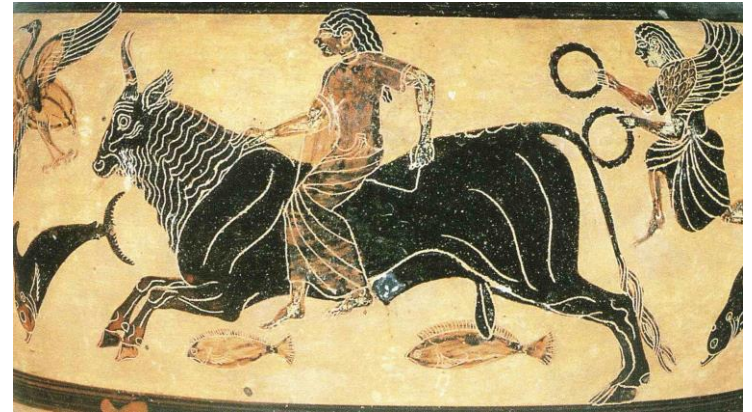
0 500 Km

© EuroGeographics Association for the administrative boundaries

[Η διάλεξη βασίζεται σε ένα βιβλίο, που εκδόθηκε από τις Εκδόσεις Προπομπός, με προσαρμογές όμως και προσθήκες.]

Η πρόταση του συγγραφέα για το
εξώφυλλο

Ευρωπαϊκή Ένωση: Εδαφική συνοχή, χωροταξία, πόλεις, κλιματική αλλαγή

Βασική πρόθεση είναι η **παρουσίαση, ανάλυση και σχολιασμός πρόσφατων κειμένων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αλλά και ακαδημαϊκής αρθρογραφίας** εστιασμένης στην πολιτική της ΕΕ για τον χώρο, τον χωρικό σχεδιασμό και συγγενή αντικείμενα.

Λέξεις κλειδιά

Χώρος, χωροταξία, πολεοδομία, συνοχή, πόλεις, οικιστικά δίκτυα, συστήματα σχεδιασμού, κλιματική αλλαγή, έξυπνες πόλεις, ανθεκτικές πόλεις.

Ευρωπαϊκή Ένωση: Εδαφική συνοχή, χωροταξία, πόλεις, κλιματική αλλαγή

Σε γενικές γραμμές ακολουθείται η **χρονολογική διαδοχή των γεγονότων**, δηλαδή κυρίως των κειμένων της ΕΕ, αλλά από ένα σημείο και πέρα **παρεμβάλλονται οι αναλύσεις ειδικών επιστημονικών αντικειμένων**, που και πάλι αναφέρονται στην πολιτική της Ένωσης.

Υπάρχουν **δύο συνιστώσες**, η μια αποτελούμενη από **κείμενα της ΕΕ, του ΟΗΕ και του ΟΟΣΑ**, κυρίως της τελευταίας δεκαετίας, η άλλη συγκροτημένη από την πολύ **πρόσφατη αρθρογραφία έγκριτων συγγραφέων**, αν και όχι σχετική με την Ελλάδα, σταχυολογημένη από έγκυρα αγγλόφωνα διεθνή επιστημονικά περιοδικά.

Έγινε προσεκτική **επιλογή περίπου 50 επιστημονικών άρθρων** δημοσιευμένων κυρίως μετά το 2016, που στην συνέχεια συμπληρώθηκαν με πρόσθετο υλικό.

Ευρωπαϊκή Ένωση: Εδαφική συνοχή, χωροταξία, πόλεις, κλιματική αλλαγή

Παρατήρηση, σε παρένθεση

Μεγάλο μέρος της ανάλυσης περιστρέφεται γύρω από τις πόλεις.

- Το όραμα μιας καλύτερης πόλης, πιο φιλόξενης για τον άνθρωπο, μετά την δοκιμασία της βιομηχανικής επανάστασης, ήταν πάντα παρόν και εξηγεί τους **ατέλειωτους επιθετικούς προσδιορισμούς της «επιθυμητής» πόλης**, έστω και αν το επίθετο δεν αναφέρεται ρητώς ή απλά υπονοείται.

Πόλη:

Ωραία, υγιής, βολική, «καλή», δημιουργική, καινοτομική πόλη, ήπια. δίκαιη, ισότιμη, περιεκτική και χωρίς αποκλεισμούς, αταξική, αναγεννητική, παραγωγική, οργανωμένη, συμμετοχική και κινητοποιητική, παγκόσμια, δημοκρατική, φιλοπεριβαλλοντική, συμπαγής, βιώσιμη, οικολογική, κλιματική, πράσινη, έξυπνη, ανθεκτική, προσαρμοστική, εκπολιτιστική.

Ευρωπαϊκή Ένωση: Εδαφική συνοχή, χωροταξία, πόλεις, κλιματική αλλαγή

Υπάρχει πάντοτε, σε διεθνές, ευρωπαϊκό ή εθνικό επίπεδο, μια αμφίδρομη σχέση μεταξύ της μεταβολής και ωρίμανσης θεωρητικής σκέψης και χάραξης πολιτικής.

Οι θεωρητικές αναλύσεις εισάγουν, μέσω πολύπλοκων και συχνά αφανών διαύλων, νέες θέσεις που σταδιακά διεισδύουν στις προτεραιότητες αυτών που σχεδιάζουν ή αποφασίζουν νέες πολιτικές.

Αντίστροφα όμως, οι νέες πραγματικότητες, που οι πολιτικές καθιερώνουν, υπαγορεύουν θεωρητικές αναζητήσεις που βλέπουν το φως της ημέρας στην ακαδημαϊκή βιβλιογραφία και έρευνα.

Ο κύκλος είναι αέναος και δέχεται επιπλέον τις επιδράσεις παγκόσμιων γεωπολιτικών δυνάμεων.

Πρόβλημα ορολογίας: Χαρακτηριστικό παράδειγμα οι όροι spatial και territorial (χωρικός, εδαφικός).

Ευρωπαϊκή Ένωση: Εδαφική συνοχή, χωροταξία, πόλεις, κλιματική αλλαγή

Αρχές του 21^{ου} αιώνα: Οι βάσεις της χωρικής πολιτικής

- Στρατηγικής σημασίας κείμενα αρχών 21^{ου} αιώνα, Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) και των Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ).
- Προηγήθηκαν Σχέδιο Ανάπτυξης του Κοινοτικού Χώρου, Στόχοι Ανάπτυξης της Χιλιετίας του ΟΗΕ και Επιτομή των Συστημάτων και Πολιτικών Χωρικού Σχεδιασμού χωρών-μελών ΕΕ.

Λέξεις/όροι-κλειδιά

ΣΑΚΧ, Στόχοι Χιλιετίας ΟΗΕ, Έκθεση Brundtland, Ατζέντα 21 ΟΗΕ, Επιτομή Συστημάτων Σχεδιασμού, ESPON, βιώσιμη ανάπτυξη, χωρική ατζέντα, Συνθήκη Λισαβόνας, Πολιτική Συνοχής, εδαφική συνοχή, Ευρώπη 2020, δίκτυα πόλεων, χωρικά σενάρια, τοπτο-κεντρική προσέγγιση.

Ευρωπαϊκή Ένωση: Εδαφική συνοχή, χωροταξία, πόλεις, κλιματική αλλαγή

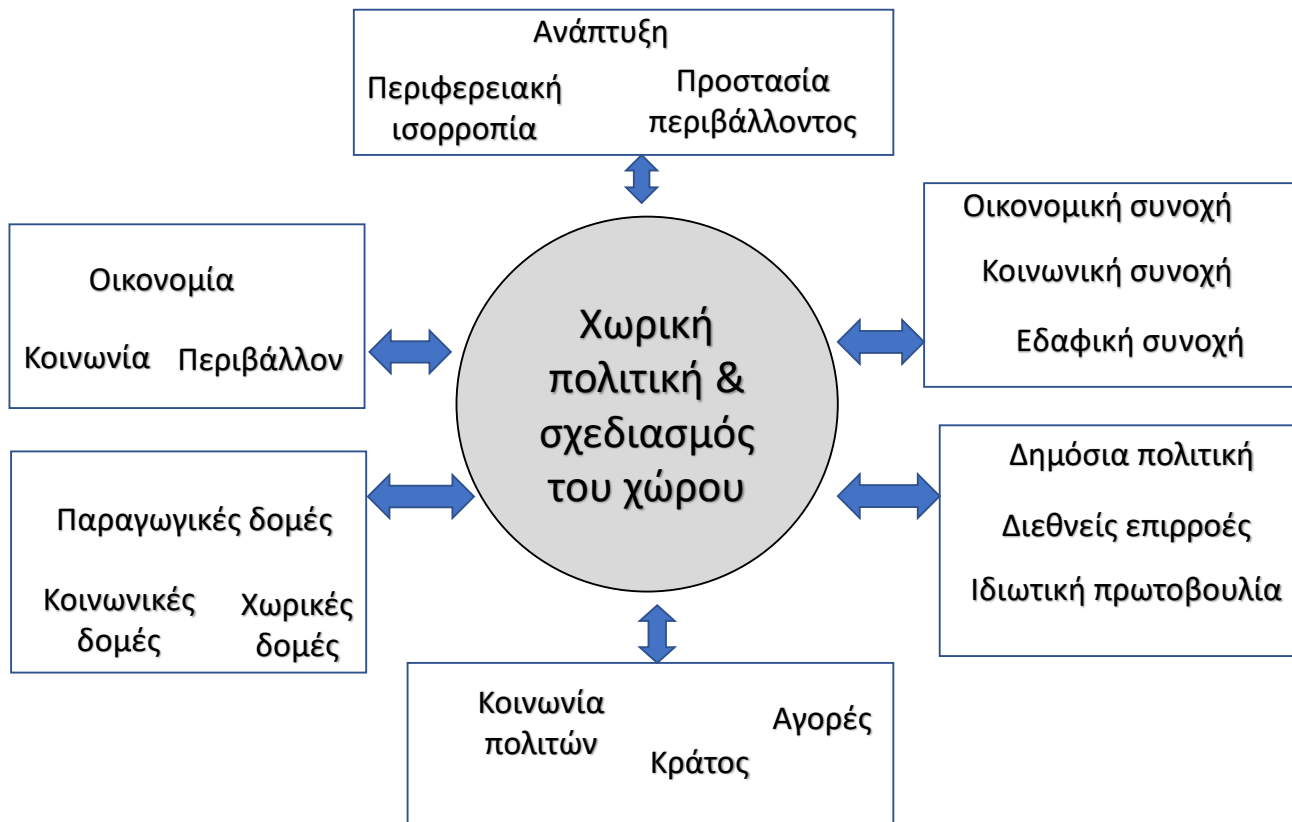
Αρχές του 21^{ου} αιώνα: Οι βάσεις της χωρικής πολιτικής

- Έργο του Ευρωπαϊκού Δικτύου Παρατήρησης (ή Παρατηρητηρίου) Χωροταξικού Σχεδιασμού (ESPON).
- Εκθέσεις της ΕΕ για την βιώσιμη ανάπτυξη, το περιβάλλον, την πολιτική για τις πόλεις, και την βιώσιμη αστική ανάπτυξη, και χωρική ατζέντα του 2007.
- **Συνθήκη της Λισαβόνας (2007): Καθιέρωση εδαφικής συνοχής. Χάρτα της Λειψίας (2007). Το έτος αυτό είναι μια πραγματική χρονική τομή.**
- Στρατηγική «Ευρώπη 2020» και μελέτες ESPON για τα σενάρια χωρικής ανάπτυξης και τα δίκτυα πόλεων.
- Εισαγωγή εργαλείων για την τοπική ανάπτυξη.

Ευρωπαϊκή Ένωση: Εδαφική συνοχή, χωροταξία, πόλεις, κλιματική αλλαγή

Αρχές του 21^{ου} αιώνα: Οι βάσεις της χωρικής πολιτικής

- Αυξανόμενο ενδιαφέρον για τον χώρο και τον χωρικό σχεδιασμό, που κορυφώνεται με την καθιέρωση της εδαφικής συνοχής.
- **Εντεινόμενη σύνδεση του σχεδιασμού** με τα προβλήματα του περιβάλλοντος, της οικολογικής προστασίας, της κοινωνικής ισότητας, της τοπικής κλίμακας, της βιωσιμότητας των πόλεων και των υποδομών.
- **Οι πόλεις αποκτούν μια προνομιακή αντιμετώπιση**, ιδίως υπό την επίδραση της εξελισσόμενης κλιματικής αλλαγής.

Ευρωπαϊκή Ένωση: Εδαφική συνοχή, χωροταξία, πόλεις, κλιματική αλλαγή

- Τομές στην Ευρωπαϊκή πολιτική: Οι ορίζοντες του 2020 και του 2030
- Δεκαετίες που καθορίζουν τις τρέχουσες προκλήσεις και προοπτικές ανάπτυξης του Ευρωπαϊκού χώρου.
- 6^η Έκθεση για την Οικονομική, Κοινωνική και Εδαφική Συνοχή του 2014.
- Εκτενείς αναφορές και έμφαση στις πόλεις. **Ανανέωση της Χωρικής (ή Εδαφικής) Ατζέντας της Λειψίας, με έμφαση στην κλιματική αλλαγή.**

Λέξεις/όροι-κλειδιά

6^η Έκθεση Συνοχής, Πολιτική Συνοχής, χωρική ατζέντα Λειψίας, Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης ΟΗΕ, UN Habitat, προδιαγραφές σχεδιασμού, Urban Agenda ΟΗΕ και ΕΕ, Σύμφωνο Άμστερνταμ, χωρική ατζέντα, αγροτικές περιοχές, έξυπνο χωριό, συμπαγής πόλη, διακινδύνευση, κλιματική αλλαγή, θεωρία αλλαγής.

Ευρωπαϊκή Ένωση: Εδαφική συνοχή, χωροταξία, πόλεις, κλιματική αλλαγή

Τομές στην Ευρωπαϊκή πολιτική: Οι ορίζοντες του 2020 και του 2030

- Παρέμβαση ΟΗΕ το 2015, εν μέσω οικονομικής κρίσης, με τους **Στόχους της Βιώσιμης Ανάπτυξης του 2015**, που δίνουν έμφαση στην κλιματική αλλαγή και στην διακινδύνευση από φυσικές καταστροφές.
- **UN Habitat: Διατύπωση αναλυτικών προδιαγραφών** για τον πολεοδομικό και χωροταξικό σχεδιασμό, στο πλαίσιο μιας νέας ατζέντας για τις πόλεις (New Urban Agenda).
- Urban Agenda και της ΕΕ (Σύμφωνο του Άμστερνταμ).
- Διακηρύξεις της ΕΕ για τις αγροτικές περιοχές.

Ευρωπαϊκή Ένωση: Εδαφική συνοχή, χωροταξία, πόλεις, κλιματική αλλαγή

Τομές στην Ευρωπαϊκή πολιτική: Οι ορίζοντες του 2020 και του 2030

- Εύθραυστες συνθήκες λόγω **οικονομικής κρίσης** που ξεκίνησε το 2008.
- Εμφανέστερη πλέον η **επιρροή της περιβαλλοντικής κρίσης και της κλιματικής αλλαγής**.
- Έμφαση στις πόλεις, τις αστικές δικτυώσεις και τα σενάρια χωρικής ανάπτυξης.
 - Εισβολή νέων **ψηφιακών τεχνολογιών**.

Λέξεις/όροι-κλειδιά

Δίκτυα οικισμών, πόλοι ανάπτυξης, πολυκεντρικότητα, πολυκεντρικές περιφέρειες, μητροπόλεις, παγκοσμιοποίηση, παγκόσμιες πόλεις, εναλλακτικά χωρικά σενάρια, μελλοντολογία, foresight studies.

Ευρωπαϊκή Ένωση: Εδαφική συνοχή, χωροταξία, πόλεις, κλιματική αλλαγή

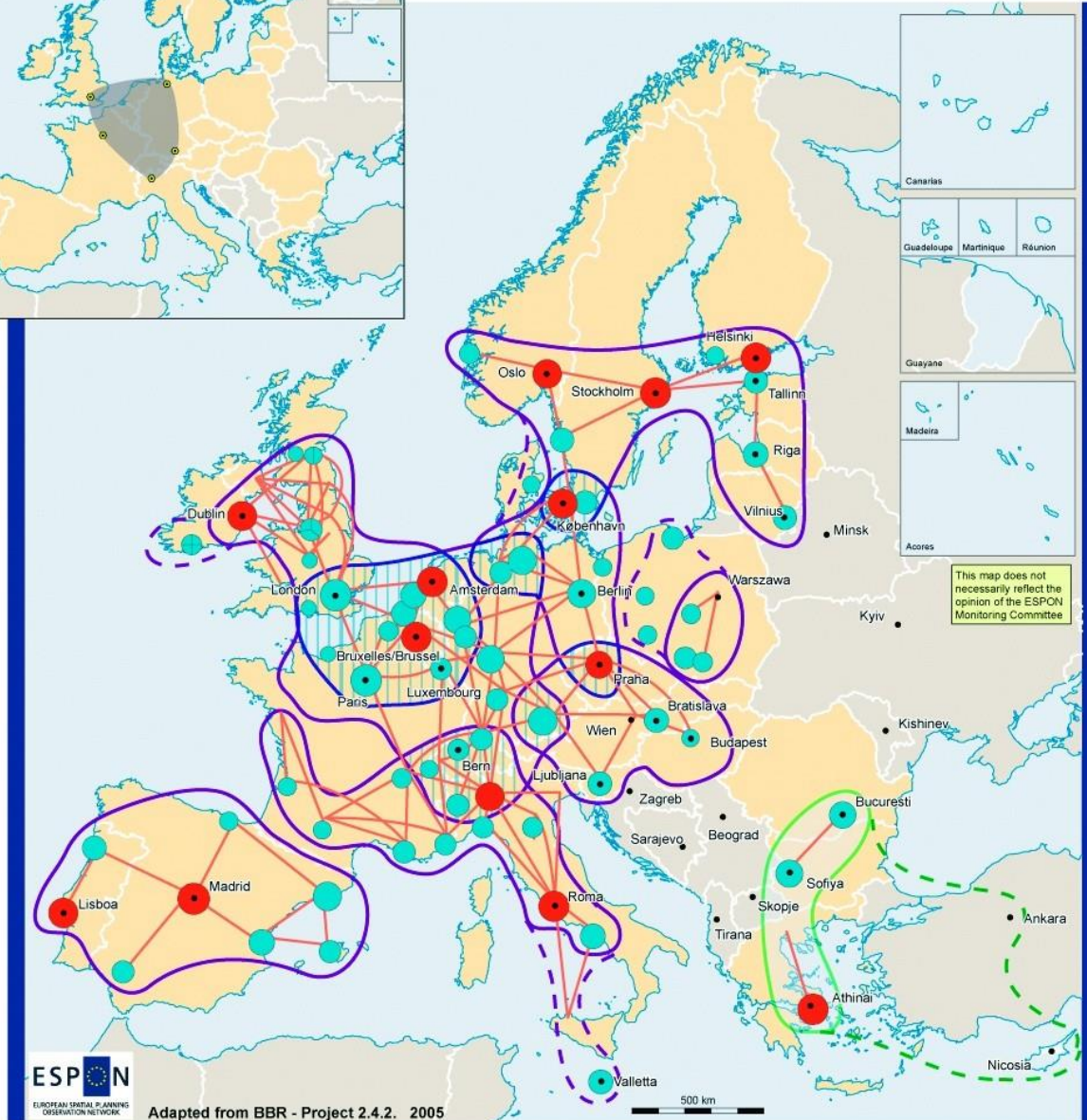
Δίκτυα οικισμών και χωρικά σενάρια

- Πολλαπλές επιστημονικές προσεγγίσεις στο θέμα των αστικών περιφερειών και των δικτύων οικισμών στην διεθνή βιβλιογραφία.
- Ανάπτυξη θεμάτων με κεντρική θέση σε βασικές πολιτικές της ΕΕ, δηλαδή **δικτύωσης των οικισμών, πολυκεντρικότητας, πολυκεντρικών περιφερειών, μητροπόλεων, παγκοσμιοποίησης, και παγκόσμιων πόλεων.**
- **Ευρωπαϊκό «Πεντάγωνο»**, που ορίζεται χονδρικά από τις πόλεις Λονδίνο, Παρίσι, Μιλάνο, Βιέννη, και Αμβούργο (περιλαμβάνει Φρανκφούρτη, Ντύσσελντορφ, Στουτγάρδη, και Μόναχο), και συγκεντρώνει τον κύριο όγκο ανάπτυξης.
- Διεθνείς δικτυώσεις πόλεων.
- «Οικοσύστημα» και δικτύωση παγκόσμιων εταιρικών σχημάτων μεταξύ τοπικών αυτοδιοικήσεων.

Europe as seen by the ESPD: The Pentagon as the only Zone of global economic integration

Development scenario envisaged by the ESPON project on 'Transnational and National Territories': creation of multiple Global Integration Zones

Ευρωπαϊκή Ένωση: Εδαφική συνοχή, χωροταξία, πόλεις, κλιματική αλλαγή

Δίκτυα οικισμών και χωρικά σενάρια

- Μελλοντική χωρική οργάνωση και έρευνα ESPON για τα «εναλλακτικά χωρικά μέλλοντα» και τα σχετικά σενάρια.
- **Σενάρια συνέχισης των υφιστάμενων τάσεων ή προτεραιότητας της ανταγωνιστικότητας ή έμφασης στην συνοχή.**
- Σχέση κατάστρωσης σεναρίων και μελλοντολογίας.
- Επανερχόμενο θέμα πόλεων και του ρόλου τους στην μελλοντική άσκηση πολιτικής, ιδίως μετά την συνειδητοποίηση της απειλής της κλιματικής αλλαγής.
- Οι πόλεις ως «λύση» και όχι πλέον ως «αρνητικός παράγοντας».
- **Θέση της πόλης σε ένα πολυκεντρικό χώρο**, οργανωμένο με ποικίλες μορφές ανάλογα με την παρουσία ή μη συγκεκριμένων μορφών αστικής ανάπτυξης (συγκεντρωτικής, αποκεντρωμένης, δορυφορικής κλπ).

Ευρωπαϊκή Ένωση: Εδαφική συνοχή, χωροταξία, πόλεις, κλιματική αλλαγή

Επάνοδος στην συνοχή μετά την οικονομική κρίση

- Πολιτική Συνοχής της ΕΕ.
- 7^η Έκθεση για την Οικονομική, Κοινωνική και Εδαφική Συνοχή του 2017.
- Ανανέωση εμπιστοσύνης στην Πολιτική Συνοχής.
- Έμφαση εκ νέου στον ρόλο των πόλεων και την εδαφική συνοχή.

Λέξεις/όροι-κλειδιά

7^η Έκθεση Συνοχής, Πολιτική Συνοχής, αφήγημα συνοχής, μέτρηση συνοχής, εδαφική συνοχή, επικοινωνιακή θεωρία, ευρωσκεπτικισμός, λαϊκισμός, πόλεις, χωρικά επίπεδα, ανακλιμάκωση σχεδιασμού, αντιλήψεις πολιτών, νεοφιλελεύθερη ιδεολογία, σοσιαλιστικά πρότυπα, εκτίμηση χωρικών επιπτώσεων, τομεακές πολιτικές, Στρατηγική Ευρώπη 2020.

Ευρωπαϊκή Ένωση: Εδαφική συνοχή, χωροταξία, πόλεις, κλιματική αλλαγή

Επάνοδος στην συνοχή μετά την οικονομική κρίση

- **Προβλήματα** που αφορούν την μέτρηση των επιτευγμάτων της συνοχής, το περιεχόμενο της εδαφικής συνοχής, την χωρική διάσταση του «Ευρωπαϊκού εγχειρήματος», και τον ρόλο των πόλεων και της παγκοσμιοποίησης.
- **Σοβαρές προκλήσεις** της Πολιτικής Συνοχής, σε ένα **κλίμα** **συνεχιζόμενων ανισοτήτων, ευρωσκεπτικισμού, κινημάτων διαμαρτυρίας, και αντιθέσεων** μεταξύ επιπέδων και κλιμάκων σχεδιασμού, από το επίπεδο της ΕΕ μέχρι το εθνικό και τοπικό.
- Η «**ανακλιμάκωση**» (**rescaling**) του σχεδιασμού και η **έλλειψη συμβατότητας τομεακών πολιτικών** δημιουργούν αδιέξοδα και νέα εμπόδια για την Πολιτική Συνοχής.

Ευρωπαϊκή Ένωση: Εδαφική συνοχή, χωροταξία, πόλεις, κλιματική αλλαγή

- **Επάνοδος στην συνοχή μετά την οικονομική κρίση**
 - **Αναντιστοιχία μεταξύ προθέσεων και της αντίληψης των πολιτών** για την Πολιτική Συνοχής. Η φιλοσοφία ειδικά της εδαφικής συνοχής μοιάζει εκ πρώτης όψεως να εκφεύγει του νεοφιλελεύθερου κλίματος και να θυμίζει σοσιαλιστικά πρότυπα.
 - Εξελίξεις αμφισβήτησης του κοινωνικού υποβάθρου της συνοχής και διαρκώς εμφανιζόμενων ανισοτήτων ή διογκούμενης δυσαρέσκειας.
 - **Σκηνικό απογοήτευσης ή και αποσύνθεσης** (βλ. Brexit ή Ουγγαρία).

Ευρωπαϊκή Ένωση: Εδαφική συνοχή, χωροταξία, πόλεις, κλιματική αλλαγή

- Επάνοδος στην συνοχή μετά την οικονομική κρίση

Η αναζήτηση αποτελεσματικότερου συντονισμού μεταξύ τομεακών πολιτικών και μεταξύ επιπέδων χωρικού σχεδιασμού καθίσταται επείγουσα.

Η Πολιτική Συνοχής μπορεί να συνεισφέρει πολλά αν οι χρηματοδοτήσεις της ΕΕ κατευθυνθούν εκεί όπου μεγιστοποιείται η προστιθέμενη αξία, ιδίως στην καταπολέμηση των κοινωνικών αποκλεισμών, την απασχόληση, την ανάπτυξη δεξιοτήτων, την έρευνα και καινοτομία, την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής, την ενέργεια και την περιβαλλοντική μετάβαση.

Το σύστημα σχεδιασμού της ΕΕ χρειάζεται πιθανώς καλύτερη ευθυγράμμιση με τα εθνικά συστήματα χωρικού σχεδιασμού χωρίς να υποκύψει σε εθνο-κεντρικές διασπαστικές λογικές.

Ευρωπαϊκή Ένωση: Εδαφική συνοχή, χωροταξία, πόλεις, κλιματική αλλαγή

Εθνικά συστήματα σχεδιασμού

- Διερεύνηση των συστημάτων σχεδιασμού των χωρών-μελών της ΕΕ: Μακρά ιστορία.
- **Compendium of Spatial Planning Systems and Policies** του 1999.
- Πρόσφατο **ερευνητικό πρόγραμμα COMPASS του ESPON** του 2018 και έκθεση ΟΟΣΑ (2017).
- Σειρά από ερευνητικές μονογραφίες.
- Άρθρα που ακολούθησαν, βασισμένα στο COMPASS.

Λέξεις/όροι-κλειδιά

Πρόγραμμα COMPASS, συστήματα σχεδιασμού, εναλλακτικά μοντέλα σχεδιασμού, διακυβέρνηση, θεσμικές τεχνολογίες, κράτος, αγορές, αμφισβήτηση χωροταξίας, ανανεωμένη χωροταξία, λειτουργικές περιφέρειες, μακρο-περιφέρειες, θαλάσσια χωροταξία.

ΕΛΛΑΔΑ

Επίπεδο
σχεδιασμού

Εθνικό

Περιφερειακό

Δημοτικό ή
διαδημοτικό

Χωρικά σχέδια

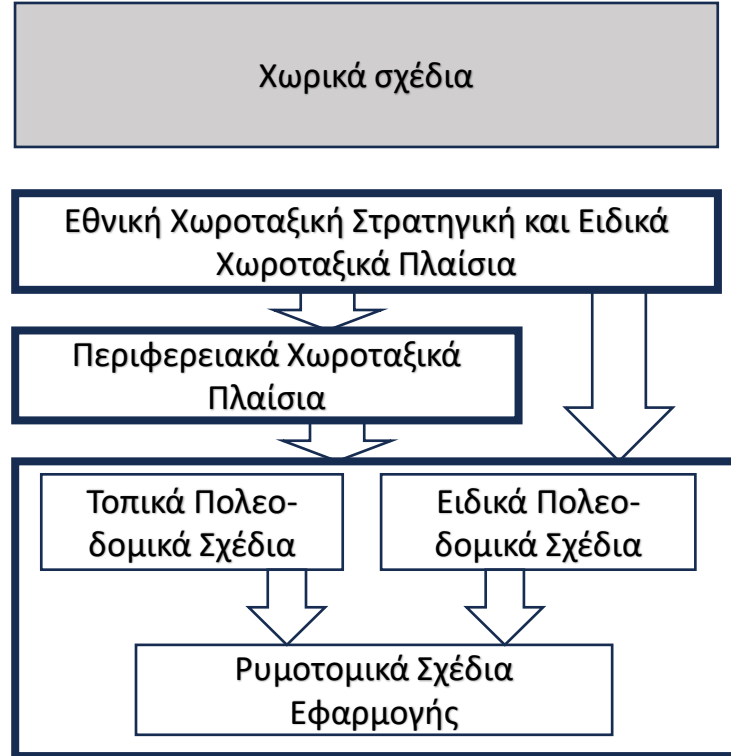
Εθνική Χωροταξική Στρατηγική και Ειδικά
Χωροταξικά Πλαίσια

Περιφερειακά Χωροταξικά
Πλαίσια

Τοπικά Πολεο-
δομικά Σχέδια

Ειδικά Πολεο-
δομικά Σχέδια

Ρυμοτομικά Σχέδια
Εφαρμογής

Ευρωπαϊκή Ένωση: Εδαφική συνοχή, χωροταξία, πόλεις, κλιματική αλλαγή

Εθνικά συστήματα σχεδιασμού

- **COMPASS: Αναλυτικές πληροφορίες για την ποικιλία συστημάτων, σχεδίων και εργαλείων** που χρησιμοποιούνται σε εθνικό επίπεδο, για την σχέση τους με τις πολιτικές της ΕΕ και για τον αναγκαίο συντονισμό.
- Σχέσεις του σχεδιασμού με την διακυβέρνηση και τις «θεσμικές τεχνολογίες», όπως και με την επίδραση του κράτους και των αγορών.
- **Μεταβαλλόμενη θέση και σημασία της χωροταξίας, την οποία κάπποιοι έχουν σπεύσει να θεωρήσουν ξεπερασμένη.**
- Η «**ανανεωμένη χωροταξία**» αποκτά ένα πιο δυναμικό ρόλο, αφήνει όμως πίσω την στατική χωροταξία που είχε επικρατήσει σε πολλές χώρες.
- Οι **λειτουργικές περιφέρειες, οι μακρο-περιφέρειες και ο θαλάσσιος χωροταξικός σχεδιασμός** είναι παραδείγματα ενός νέου προσανατολισμού.

Ευρωπαϊκή Ένωση: Εδαφική συνοχή, χωροταξία, πόλεις, κλιματική αλλαγή

Εθνικά συστήματα σχεδιασμού

- Ανανεωμένος ρόλος της χωροταξίας σε εθνικό και δια-περιφερειακό επίπεδο.
- Puzzle των συστημάτων σχεδιασμού που συνυπάρχουν στον Ευρωπαϊκό χώρο.
- Νέες προκλήσεις που αντιμετωπίζει ο κλιμακωτός σχεδιασμός στην Ευρώπη.
- Στενή αντιμετώπιση των χωροταξικών προβλημάτων σε ένα οριοθετημένο και κλειστοφοβικό εθνικό χώρο.
- Πρακτικές, διακυβερνητικές, επαγγελματικές, ακόμη και επιστημολογικές διαστάσεις.
- Εκδήλωση μιας νέας φιλοσοφίας στις ίδιες τις Ενωσιακές πολιτικές.

ΙΡΛΑΝΔΙΑ

Εθνική Χωρική Στρατηγική

Περιφερειακές Κατευθύνσεις Σχεδιασμού

Τοπικά Σχέδια Χωρικής Ανάπτυξης

Σχέδια τοπικών χωρικών ενοτήτων

Αυξανόμενη
έμφαση σε
σχεδιασμό
εφαρμογής

Αυξανόμενη
έμφαση σε
στρατηγικά
θέματα

Ευρωπαϊκή Ένωση: Εδαφική συνοχή, χωροταξία, πόλεις, κλιματική αλλαγή

Εθνικά συστήματα σχεδιασμού (Εναλλακτικά μοντέλα):

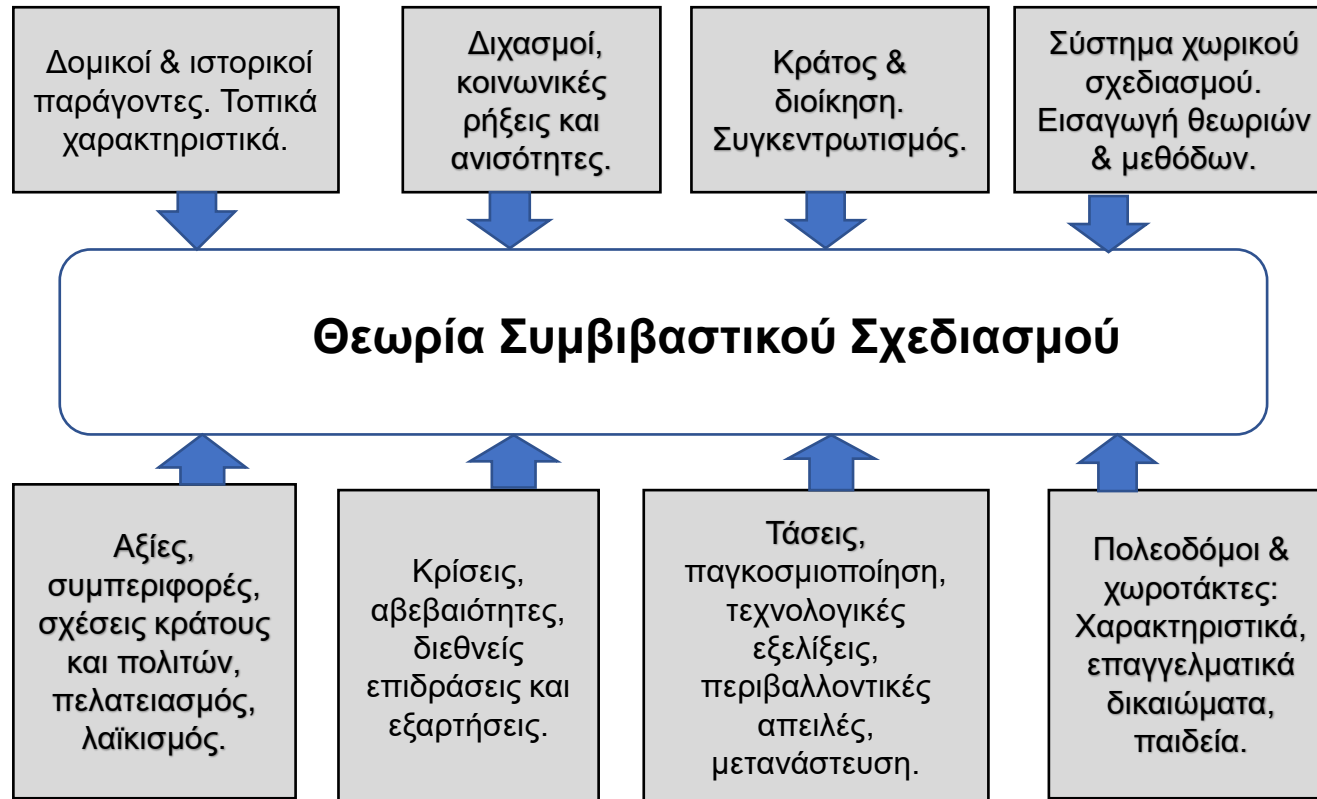
- **Μοντέλο «συμμόρφωσης»** (conformative model), το πιο διαδεδομένο, και **οικείο στην Ελλάδα**, όπου κατανέμονται δικαιώματα ανάπτυξης της γης, επιβάλλεται zoning χρήσεων, και εκδίδονται άδειες δόμησης.
- **«Επιτελεστικό μοντέλο»** (performative model), κυρίως σε αγγλοσαξωνικές χώρες, όπου υφίσταται μια **ελευθερία ερμηνείας** από πλευράς διοίκησης.
- Ισορροπία μεταξύ ενδεικτικού και δεσμευτικού zoning, χρήσεις γης μόνο ενδεικτικές, και άδεια δόμησης μετά από επί τούτου αξιολόγηση.
- **Διαχωρισμός πολεοδομικής άδειας από οικοδομική άδεια.**

Ευρωπαϊκή Ένωση: Εδαφική συνοχή, χωροταξία, πόλεις, κλιματική αλλαγή

Εθνικά συστήματα σχεδιασμού (Εναλλακτικά μοντέλα):

- «Νεο-επιτελεστικό μοντέλο» (νεο-φιλελεύθερο), που επικρατεί τελευταία στην ΒΔ Ευρώπη, όπου αν και δεν καταργείται το zoning, νέα δικαιώματα ανάπτυξης της γης αναγνωρίζονται σε ένα πλαίσιο «τελικής ισορροπίας» μετά από σφαιρική αξιολόγηση. Σχεδιασμός καθοδηγούμενος από το κράτος ή από τις αγορές (state-led ή market-led).

Επίδραση της «εξάρτησης πορείας» (path dependency), η οποία εξηγεί την κυριαρχία της κουλτούρας και πρακτικών του παρελθόντος που επιβιώνουν διαχρονικά. Οι πελατειακές πρακτικές, οικογενειοκρατικών συμφερόντων, βρίσκονται εδώ στο επίκεντρο. Ο «συμβιβαστικός σχεδιασμός» είναι στην πραγματικότητα το εναλλακτικό μοντέλο (περίπτωση Ελλάδας). Βλ. βιβλίο για **Compromise Planning**.

Ευρωπαϊκή Ένωση: Εδαφική συνοχή, χωροταξία, πόλεις, κλιματική αλλαγή

Νέες πολιτικές της ΕΕ, νέα χωρική ατζέντα

- Μεταβάλλεται ραγδαία το τοπίο των πολιτικών της ΕΕ που σχετίζονται με τον γεωγραφικό χώρο και το περιβάλλον.
- **Επέλαση της κλιματικής αλλαγής.**
- Έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Περιφερειών, που περιέχει ένα πανόραμα οδηγιών, χρηματοδοτικών μέσων και εργαλείων.

Λέξεις/όροι-κλειδιά

Μέσα και εργαλεία σχεδιασμού, οδηγίες και κανονισμοί, ταμεία ΕΕ. χωρική ατζέντα, Χάρτα Λειψίας, πράσινη συμφωνία, δίκαιη μετάβαση, γαλάζια ανάπτυξη, βιοποικιλότητα, κλιματικό σύμφωνο, κλιματική αλλαγή, ανάκαμψη, επόμενη γενιά, πανδημία, γεωγραφία δυσαρέσκειας.

Ευρωπαϊκή Ένωση: Εδαφική συνοχή, χωροταξία, πόλεις, κλιματική αλλαγή

Νέες πολιτικές της ΕΕ, νέα χωρική ατζέντα

- ESPON: Χωρικό πλαίσιο αναφοράς για τον Ευρωπαϊκό χώρο, ενόψει της νέας Territorial Agenda.
- ESPON: Συνθετική έκθεση για την κατάσταση του Ευρωπαϊκού χώρου. Προτεραιότητες για μια έξυπνη και πράσινη Ευρώπη.
- **Νέα Territorial Agenda 2030 και ανανεωμένη Χάρτα της Λειψίας (New Leipzig Charter).**
- **Κείμενα ΕΕ** για βιώσιμη Ευρώπη, Πράσινη Συμφωνία, Μηχανισμό Δίκαιης Μετάβασης, Στρατηγική Γαλάζιας Ανάπτυξης, Στρατηγική για την Βιοποικιλότητα, Ευρωπαϊκό Κλιματικό Σύμφωνο, Στρατηγική Προσαρμογής στην Κλιματική Αλλαγή, Σχέδιο Ανάκαμψης και η «Επόμενη Γενιά» (Next Generation), μετά την πανδημία του Covid-19.

Ευρωπαϊκή Ένωση: Εδαφική συνοχή, χωροταξία, πόλεις, κλιματική αλλαγή

Νέες πολιτικές της ΕΕ, νέα χωρική ατζέντα

- **Κλίμα αμφισβήτησης, ευρωσκεπτικισμού**, με κορυφαίο παράδειγμα την αποχώρηση του Ην. Βασιλείου, εν μέσω κοινωνικών κινημάτων διαμαρτυρίας, πολέμου στην Ουκρανία (2022), στην ουσία, παγκόσμιου οικονομικού πολέμου, και μιας τεράστιας ενεργειακής κρίσης.
- **Χωρική ατζέντα: Δράσεις** για κλιματική αλλαγή, βιοποικιλότητα, κατανάλωση της γης ως κρίσιμου πόρου, ποιότητα των εδαφών – νερού - αέρα, ασφαλή, προσιτή και βιώσιμη ενέργεια, δίκαιη μετάβαση σε κλιματικά ουδέτερη οικονομία χωρίς εκπομπές άνθρακα, κυκλική οικονομία (ιδιαίτερος ο ρόλος των πόλεων), και προστασία φύσης – τοπίων - πολιτιστικής κληρονομιάς. **Όλες αυτές οι δράσεις επικαλύπτονται από δύο κυρίαρχες επιδιώξεις, την «δίκαιη» και την «πράσινη» Ευρώπη.**

Ευρωπαϊκή Ένωση: Εδαφική συνοχή, χωροταξία, πόλεις, κλιματική αλλαγή

Κλιματική αλλαγή

- Σύνδεση κλιματικής αλλαγής με τον χώρο, την ανάπτυξη, τις πόλεις και τον αναπροσανατολισμό που προκαλεί στον πολεοδομικό και χωροταξικό σχεδιασμό.
- Επιστημονική αρθρογραφία που αγγίζει ιδιαίτερες πτυχές του φαινομένου και το τοποθετεί σε μια νέα και δημιουργική φιλοσοφική βάση.

Λέξεις/όροι-κλειδιά

Κλιματική αλλαγή, κλιματικό σύμφωνο, αναπροσανατολισμός σχεδιασμού, κλιματική πολεοδομία, **Ανθρωπόκαινος εποχή**, γήινο, ανθεκτικότητα, προσαρμογή, διακινδύνευση, πορεία εξάρτησης, συμπαγείς πόλεις, έξυπνες πόλεις, αναγεννητικές πόλεις, βιώσιμη ανάπτυξη, δομημένο περιβάλλον, υδάτινα μέτωπα, ανισότητες, κοινωνική αδικία, τοπικές προτεραιότητες, διαχείριση κόγχης, νέες τεχνολογίες.

Ευρωπαϊκή Ένωση: Εδαφική συνοχή, χωροταξία, πόλεις, κλιματική αλλαγή

Κλιματική αλλαγή

- Προκλήσεις που αντιμετωπίζει η ΕΕ σε σχέση με την βιωσιμότητα του αναπτυξιακού της μοντέλου και με το εννοιολογικό οπλοστάσιο που συνεπάγεται ο βιώσιμος σχεδιασμός ιδίως των πόλεων.
- Προβληματισμός στις **συνθήκες της Ανθρωποκαίνου εποχής** και της αντίθεσης παγκόσμιου, εθνικού και τοπικού.
- Κρίσιμες έννοιες όπως η **ανθεκτικότητα**, η **προσαρμογή** και ο **μετριασμός της διακινδύνευσης**, κυρίως σε σχέση με τις συμπαγείς πόλεις και τις έξυπνες πόλεις.
- Διαχείριση των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής, πειραματικά προγράμματα, δυνατότητα ανάπτυξης «αναγεννητικές» πόλεις, κλιματική πολεοδομία.

Ευρωπαϊκή Ένωση: Εδαφική συνοχή, χωροταξία, πόλεις, κλιματική αλλαγή

Κλιματική αλλαγή

- Τοποθέτηση των νέων τάσεων σε ένα **νεοφιλελεύθερο πολιτικό κλίμα** και προβολή σεναρίων «αμοιβαίου κέρδους» για την οικονομία και το περιβάλλον.
- Φόβοι για την **εμφάνιση ενός τοπίου ανισότητας και κοινωνικής αδικίας**.
- Επίδραση της κλιματικής αλλαγής στην προσέγγιση του σχεδιασμού των πόλεων και περιφερειών, θέμα όχι απλώς τεχνικό, αλλά νέο αφήγημα για το μέλλον με μια σαφή ιδεολογική στάση.
- Διαπλοκή παγκόσμιων, διευρωπαϊκών, εθνικών και τοπικών θεωρήσεων, και ταυτόχρονα εναλλακτικών κοινωνικών επιλογών.
- Έννοιες, π.χ. η **ανθεκτικότητα**, που κερδίζουν έδαφος στον πολιτικό και επιστημονικό διάλογο. **«Άλλοθι» που προσφέρεται σε τεχνοκρατικές λύσεις**, χωρίς επαρκή συνειδητοποίηση των κοινωνικών παραμέτρων.

Ευρωπαϊκή Ένωση: Εδαφική συνοχή, χωροταξία, πόλεις, κλιματική αλλαγή

Έξυπνες Πόλεις, ανανεωμένη Urban Agenda, και λειτουργικές περιφέρειες

- Κεντρικό θέμα: Έξυπνες πόλεις, ένα νέο πρότυπο πολεοδομικής πολιτικής που γνώρισε τεράστια διάδοση σε σχετικά λίγα χρόνια.
- Νέες πρόσφατες πρωτοβουλίες και μέσα παρέμβασης της ΕΕ: Ευρωπαϊκή Πρωτοβουλία για τις Πόλεις, ανανεωμένη URBACT και Αστικές Καινοτόμες Δράσεις.

Λέξεις/όροι-κλειδιά

Πρωτοβουλίες για πόλεις, urban agenda, αστικές δράσεις, καινοτομίες, λειτουργικές περιφέρειες, προσαρμοστικός σχεδιασμός, έξυπνες πόλεις, ανθεκτικότητα, κλιματική ουδετερότητα, επαρχίες του πλανήτη, πληροφορική, ψηφιακή τεχνολογία, τεχνοκρατικές προσεγγίσεις, κοινά αγαθά, κυκλική οικονομία, νεοφιλελεύθερες προτεραιότητες, συμμετοχή πολιτών.

Ευρωπαϊκή Ένωση: Εδαφική συνοχή, χωροταξία, πόλεις, κλιματική αλλαγή

Έξυπνες Πόλεις, ανανεωμένη Urban Agenda, και λειτουργικές περιφέρειες

- Εκθέσεις ΟΟΣΑ για τις βασικές αρχές της πολιτικής για τις πόλεις και για τον αγροτικό χώρο. Λειτουργικές περιφέρειες και προσέγγιση του ολοκληρωμένου και προσαρμοστικού σχεδιασμού.
- **Ανανεωμένη Urban Agenda εστιασμένη στις έξυπνες και κλιματικά ουδέτερες πόλεις** και νέα πρωτοβουλία New European Bauhaus.
- **Έννοια και μεθοδολογία της έξυπνης πόλης**, ο ρόλος της πληροφορικής και της ηλεκτρονικής τεχνολογίας επικοινωνιών, η απαραίτητη συμμετοχή των πολιτών, και οι σχέσεις της έξυπνης πόλης με την ανθεκτικότητα και την κυκλική οικονομία. [cyclical, όχι circular].
- Πρωτοβουλίες έξυπνων πόλεων στην Ελλάδα. Περίπτωση Τρικάλων.

Ευρωπαϊκή Ένωση: Εδαφική συνοχή, χωροταξία, πόλεις, κλιματική αλλαγή

Έξυπνες Πόλεις, ανανεωμένη Urban Agenda, και λειτουργικές περιφέρειες

- Ποικιλία συνθηκών στις διάφορες «επαρχίες» του πλανήτη, ψηφιακή εργαλειοποίηση, υποταγή σε νεοφιλελεύθερες καπιταλιστικές προτεραιότητες, τεχνοκρατική επιχειρηματολογία, και έλλειψη φροντίδας για τα «κοινά αγαθά» (commons).
- Ταύτιση ή διαφοροποίηση έξυπνης και παγκόσμιας πόλης.
- Έξυπνες πόλεις: Πολιτική του συρμού για τις πόλεις, με μια όμως έμφαση κυρίως τεχνική, στηριζόμενη στις ψηφιακές τεχνολογίες.
- Κριτική ότι η πολιτική αυτή έχει υποτιμήσει την κοινωνική διάσταση της αστικής ανάπτυξης και, κατά τους επικριτές της, προωθεί τάσεις αναδιάταξης του αστικού ιστού, που ευνοούν τις εύπορες τάξεις και τα επιχειρηματικά συμφέροντα.

Ευρωπαϊκή Ένωση: Εδαφική συνοχή, χωροταξία, πόλεις, κλιματική αλλαγή

Έξυπνες (και ανθεκτικές) Πόλεις, ανανεωμένη Urban Agenda, και λειτουργικές περιφέρειες

- Ο ορισμός της έννοιας της **έξυπνης πόλης** δεν παύει να είναι **προβληματικός**. Μια τεχνοκρατική, και μάλλον στενή, εκδοχή είναι να θεωρήσουμε ότι η έξυπνη πόλη διαθέτει ένα τεχνολογικό πλέγμα υποδομών πληροφορικής και επικοινωνιών που αξιοποιείται για να συγκεντρώνονται πληροφορίες για την πόλη, τις υποδομές της και τους πολίτες, ώστε να γίνεται η πόλη πιο αποτελεσματική και αποδοτική. Η έξυπνη πόλη **τείνει να γίνει μια έννοια-ομπρέλλα** που υπονοεί τα πάντα κατά τρόπο έμμεσο.
- Το ρεύμα της **έξυπνης πόλης** ταυτίζεται σε μεγάλο βαθμό με εκείνο της **ανθεκτικής πόλης**, από την στιγμή που η λογική του άρχισε να διαδίδεται στην αντιμετώπιση φυσικών και οικονομικών καταστροφών και τον μετριασμό της διακινδύνευσης.

Ευρωπαϊκή Ένωση: Εδαφική συνοχή, χωροταξία, πόλεις, κλιματική αλλαγή

Ανθεκτικές πόλεις

- Σχέση ανθεκτικότητας και διακινδύνευσης, μιας έννοιας φορτισμένης με σύνθετες και αμφιλεγόμενες ερμηνείες.
- Κίνδυνοι και διακινδύνευση, μετριασμός της διακινδύνευσης, τρωτότητα, έκθεση σε κινδύνους, και ικανότητα αντιμετώπισης κινδύνων, όροι οικείοι στους μνημένους στη μελέτη των φυσικών καταστροφών.
- Σύνδεση με βιωσιμότητα και κλιματική αλλαγή.

Λέξεις/όροι-κλειδιά

Ανθεκτικότητα, ανθεκτικές πόλεις, διακινδύνευση, κίνδυνοι, έκθεση σε κινδύνους, μετριασμός, τρωτότητα, φυσικές καταστροφές, οικονομικές καταστροφές, κλιματική αλλαγή, προσαρμογή, προσαρμοστικότητα, ευάλωτες κοινωνικές ομάδες, ανάκαμψη, ευρωστία, ικανότητα ανταπόκρισης, αβεβαιότητα, επιχειρησιακές εφαρμογές.

Ευρωπαϊκή Ένωση: Εδαφική συνοχή, χωροταξία, πόλεις, κλιματική αλλαγή

Ανθεκτικές πόλεις

- Εξωτερικές «κρούσεις» (shocks) διαταράσσουν την προσαρμογή και προσαρμοστικότητα και συμβάλλουν στην **μεταβίβαση της τρωτότητας σε ασθενέστερα κοινωνικά στρώματα**.
- **Ικανότητα των πόλεων να ανακάμπτουν**, αν και δυσκολότερα από οικονομικές παρά από φυσικές καταστροφές. Εξαίρεση: Η εξάντληση φυσικών πόρων.
- Επιχειρησιακή διάσταση της **ενίσχυσης της ανθεκτικότητας, της επανόδου στο πρότερο καθεστώς ή της αξιοποίησης της ευκαιρίας για ένα άλμα προς τα μπρος**.
- Ευρωστία και δυνατότητα ανάκαμψης.
- **Παράμετρος της αβεβαιότητας** για το μέλλον δημιουργεί αμφιβολίες εφαρμογής της στρατηγικής της ανθεκτικότητας.

Ευρωπαϊκή Ένωση: Εδαφική συνοχή, χωροταξία, πόλεις, κλιματική αλλαγή

Ανθεκτικές πόλεις

- Η οικονομική κρίση της δεκαετίας του 2010 και η πανδημία του Covid-19 τροφοδότησαν την ενασχόληση με την ανθεκτικότητα, που ήδη είναι βέβαιο ότι θα ενταθεί με την ενεργειακή κρίση που ακολουθεί τους πολέμους στην Ουκρανίας και, στις ημέρες μας, στην Παλαιστίνη.
- **Ανησυχία αν η ανθεκτικότητα θα αποβεί σε βάρος της δημιουργικότητας του σχεδιασμού και της οικοδόμησης ενός πιο αισιόδοξου μέλλοντος ή αν θα μας εγκλωβίσει σε μια αμυντική στάση. έστω κι αν αυτό περιθωριοποιεί την αλληλεγγύη, την κοινωνική συμπαράσταση και την αναδιανομή των κεκτημένων.**

Ευρωπαϊκή Ένωση: Εδαφική συνοχή, χωροταξία, πόλεις, κλιματική αλλαγή

Ανθεκτικές πόλεις

- Κάνοντας **χρήση μιας έννοιας της οικολογίας** σε κοινωνικό περιβάλλον πρέπει να είμαστε προσεκτικοί και να μην επιχειρήσουμε να καταλάβουμε την κοινωνία μέσα από οικολογικό φακό.
- **Φόβος απώλειας της οπτικής της κριτικής κοινωνικής επιστήμης.**
- Η ανθεκτικότητα διαμορφώνει τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουμε, αλλά ταυτόχρονα αντιδρά σ' αυτές. Πιθανότητα ότι η **εισβολή της συστημικής λογικής** της οικολογίας απειλεί όλο το θεωρητικό οικοδόμημα του σχεδιασμού του χώρου που κτίσθηκε πάνω σε δάνεια από τις κοινωνικές επιστήμες.
- **Φανερό ότι η συκοφαντημένη συστημική προσέγγιση κάνει τελευταία μια θεαματική επανεμφάνιση** υπό την επίδραση της οικολογίας στον σχεδιασμό του χώρου.

Ευρωπαϊκή Ένωση: Εδαφική συνοχή, χωροταξία, πόλεις, κλιματική αλλαγή

Με τα μάτια στραμμένα προς το μέλλον: Συνοχή, πανδημία και δεκαετία του 2020

- Πολύ πρόσφατες εξελίξεις για την Πολιτική Συνοχής, ιδωμένες μέσα από ένα πρόγραμμα ESPON.
- 8^η Έκθεση για την Οικονομική, Κοινωνική και Εδαφική Συνοχή του 2022.
- Διεθνείς διασκέψεις για τις πόλεις.

Λέξεις/όροι-κλειδιά

8^η Έκθεση Συνοχής, Πολιτική Συνοχής, χωρικές επενδύσεις, αβεβαιότητες μέλλοντος, σχεδιασμός, κλιματική αλλαγή, ανθεκτικότητα, πανδημία, επιστημονικό υπόδειγμα σχεδιασμού, κοινωνικές ανισότητες, foresight, διασκέψεις για πόλεις, πολεοδομικές καινοτομίες, διστραμμένα (wicked) προβλήματα, ρόλος πολεοδόμων και χωροτακτών.

Ευρωπαϊκή Ένωση: Εδαφική συνοχή, χωροταξία, πόλεις, κλιματική αλλαγή

Με τα μάτια στραμμένα προς το μέλλον: Συνοχή, πανδημία και δεκαετία του 2020

- Ρόλος χωρικού σχεδιασμού και αβεβαιότητες του μέλλοντος.
- ESPON και αποφάσεις Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Χωροτακτών (European Council of Spatial Planners).
- Στροφή στους στόχους και τις μεθόδους του σχεδιασμού, στην οποία η κλιματική αλλαγή, η επιδίωξη της ανθεκτικότητας, και τα μαθήματα της πανδημίας του Covid-19 παίζουν κυρίαρχο ρόλο.
- Το επιστημονικό υπόδειγμα του σχεδιασμού αλλάζει, μετά από τις καταρρακτώδεις εξελίξεις στην ψηφιακή τεχνολογία, που κινδυνεύουν να προκαλέσουν πρόσθετες κοινωνικές ανισότητες.
- Η πανδημία και οι φυσικές καταστροφές μάθημα για όλους, ιδίως τους πολεοδόμους και χωροτάκτες, σε σχέση με **αβέβαιο μέλλον**.

Ευρωπαϊκή Ένωση: Εδαφική συνοχή, χωροταξία, πόλεις, κλιματική αλλαγή

Με τα μάτια στραμμένα προς το μέλλον: Συνοχή, πανδημία και δεκαετία του 2020

- Τα απρόβλεπτα γεγονότα και οι κοινωνικές ανισότητες που συνοδεύουν έναν «τυφλό» τεχνοκρατικό σχεδιασμό μας φέρνουν μπροστά σε **διλήμματα που είχαμε ως τώρα αγνοήσει.**
- **Λύσεις ενός ψηφιακού παραδείσου και ιδεωδών έξυπνων και ανθεκτικών πόλεων, που θυμίζουν τα μοντέλα των ideal cities, του μακρινού παρελθόντος.**
- Το άγνωστο μέλλον και οι πιθανές ή απίθανες παλινδρομήσεις του μας επαναφέρουν σε μια **συνείδηση απροσδιόριστης πραγματικότητας που δεν μπορούμε καν να φαντασθούμε,** όπως δεν φανταζόμαστε τους λοιμούς ή τις φυσικές καταστροφές.

Ευρωπαϊκή Ένωση: Εδαφική συνοχή, χωροταξία, πόλεις, κλιματική αλλαγή

Με τα μάτια στραμμένα προς το μέλλον: Συνοχή, πανδημία και δεκαετία του 2020

- Συνειδητοποίηση που μας επιβάλλει μια νέα χωρική αντίληψη και διακυβέρνηση στην οποία οι επόμενες γενιές των ειδικών του χώρου πρέπει επειγόντως να στρέψουν την προσοχή τους.
- Η Πολιτική Συνοχής για την περίοδο 2021-2027 εξακολουθεί να περιλαμβάνει την οικονομική, κοινωνική και εδαφική σύγκλιση, μέσα από την βιώσιμη ανταγωνιστικότητα, την έρευνα και καινοτομία, την ψηφιακή μετάβαση, την Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία, και τον Ευρωπαϊκό Πυλώνα Κοινωνικών Δικαιωμάτων.
- Επιπλέον, τώρα ενσωματώνει και ένα μηχανισμό αντιμετώπισης κρίσεων.

Ευρωπαϊκή Ένωση: Εδαφική συνοχή, χωροταξία, πόλεις, κλιματική αλλαγή

Με τα μάτια στραμμένα προς το μέλλον: Συνοχή, πανδημία και δεκαετία του 2020

- Μια διακήρυξη του ECSP (Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Χωροτακτών) προσκαλεί σε προσπάθεια αξιοποίησης των δυνατοτήτων του χωρικού σχεδιασμού για να αντιμετωπισθεί η ανάκαμψη από την κρίση της πανδημίας σε ένα πλαίσιο ανθεκτικότητας, ανανέωσης και ανάπτυξης. Η πανδημία επιτάχυνε τάσεις που αλλάζουν το τοπίο των αστικών περιοχών, έτσι ώστε να αποκλείεται η επιστροφή στην πρότερη κατάσταση. Η **αβεβαιότητα** δεν πρέπει να οδηγήσει σε αδράνεια.
- Η **αβεβαιότητα** γίνεται κρίσιμη παράμετρος που επηρεάζει και τη μελλοντική κατάρτιση των πολεοδόμων και χωροτακτών.

Ευρωπαϊκή Ένωση: Εδαφική συνοχή, χωροταξία, πόλεις, κλιματική αλλαγή

□ Προσχέδιο ενός συμπεράσματος

- Σχεδιασμός ενός μέλλοντος με υψηλή ποιότητα περιβάλλοντος, πραγματική κοινωνική δικαιοσύνη, και ισόρροπα διατεταγμένου ανάμεσα στην αδήριτη οικονομική πραγματικότητα και την φροντίδα των αδύναμων τάξεων και τόπων.
- Στρατηγικός σχεδιασμός, όχι διακοσμητικός, αλλά ρεαλιστικός και ιδεολογικά δίκαιος, που χρειάζεται ταυτόχρονα και γνώσεις και φαντασία, όχι απλώς αποστήθιση γραφειοκρατικών προδιαγραφών.
- Δεν πρέπει όμως να αποστασιοποιηθεί από την νομική και διοικητική πραγματικότητα, σε σημείο που να ενδιαφέρει μόνο μερικούς μοναχικούς ερευνητές κλεισμένους στον δικό τους μικρόκοσμο.

Ευρωπαϊκή Ένωση: Εδαφική συνοχή, χωροταξία, πόλεις, κλιματική αλλαγή

□ Προσχέδιο ενός συμπεράσματος

- Υπάρχει όμως και **μια δεύτερη δραστηριότητα**, που στρέφει λίγο πίσω τους τροχούς της ιστορίας, αλλά είναι εξίσου ουσιαστική.
- Πρόκειται για μια σύλληψη του σχεδιασμού του χώρου, κυρίως στο επίπεδο των πόλεων και οικισμών, που έχει ρίζες στην **αστική σύνθεση και την αρχιτεκτονική τοπίου**.
- Η **ποιότητα των τόπων και η καθημερινότητα του πολίτη** εξαρτώνται από μια τέτοια προοπτική.

Ευρωπαϊκή Ένωση: Εδαφική συνοχή, χωροταξία, πόλεις, κλιματική αλλαγή

□ Προσχέδιο ενός συμπεράσματος

- Ελπίζεται ότι οι σκέψεις αυτές θα τύχουν συζήτησης στους κόλπους όσων ασχολούνται με τον χώρο και τον σχεδιασμό του: αιρετών διοικούντων, υπηρεσιακών στελεχών της διοίκησης, πανεπιστημιακών δασκάλων, επαγγελματιών, προπτυχιακών και μεταπτυχιακών σπουδαστών, ερευνητών, ακόμη και παρατηρητών της δημόσιας ζωής.
- Η συζήτηση πρέπει να αρθεί πάνω από κατοχυρωμένα συμφέροντα, προκαταλήψεις και εμμονές.

ΤΕΛΟΣ

Ευχαριστώ για την υπομονή σας.